

L'elegància de l'eriçó - Muriel Barbery

L'espai on transcorre *L'elegància de l'eriçó* és el número 7 de la rue de Grenelle, a la zona més refinada del barri parisenc de Saint Germain des Prés, on viuen vuit famílies i una portera. A les primeres pàgines, doncs, sembla natural situar aquesta novel·la en el solc de *La vida. Instruccions d'ús*, de Georges Perec, que fa coincidir les giragonses de la trama amb l'arquitectura d'un determinat bloc d'apartaments. Més endavant, l'avidesa intel·lectual de la protagonista, juntament amb la desimboltura amb què aborda tota mena de qüestions artístiques, porta a la memòria *El refinament del gust*, de John Lanchester, que s'inspirava de manera explícita en Vladimir Nabokov. Per la direcció de les discussions on s'embranquen les pàgines següents, tanmateix, el llibre sembla decantar-se més endavant cap a la novel·la filosòfica, ja que s'hi aborden, entre d'altre qüestions, l'idealisme kantian i la fenomenologia de Husserl. En més ocasions de les que seria prudent esperar, però, hi apareix la dicotomia pobres-rics, una circumstància que podria apropar el llibre a la periclitada novel·la social. Finalment, l'espai hegemònic és –al capdavall, estem parlant d'una novel·la- l'ànima: parlar de novel·la psicològica és una tautologia. Potser el leitmotiv del llibre, allò que enllaça l'ànima amb la riquesa i la pobresa, la filosofia amb l'amor per l'art, és el destí: ¿fins a quin punt ens en podem alliberar? ¿Fins a quin punt ens enganyem a nosaltres mateixos fixant-nos uns límits que seria possible franquejar? Alerta, però. No ens trobem davant d'un llibre d'autoestima més, sinó d'una novel·la plena de passatges que val la pena subratllar i fins memoritzar.

Després del paràgraf precedent, pocs lectors exigiran, a més a més, que *L'elegància de l'eriçó* compleixi les velles lleis de la versemblança. Per aconseguir la complexitat interpretativa que hem suggerit, l'autora ha hagut d'abusar de l'atzar. Hi trobem, en primer lloc, Renée, una portera madura, grassa, geperuda, que procura mantenir tots els tòpics que la tradició demana al seu ofici –menjars pudents, televisió permanentment engegada, analfabetisme funcional, riquesa d'anacoluts, manca de gust– però que, en realitat és una dona superdotada que estima les formes més sublimes de l'art. Uns metres per damunt hi viu un altre personatge semblant, Paloma, només que té dotze anys. Aquesta nena, cansada de buscar un sentit a la vida, ha decidit suïcidar-se el dia del seu tretzè aniversari. Abans, però, deixa un testimoni de la seva visió del món, on parla de *kairos*, de l'adolescència i de la bellesa, de Sigmund Freud i de Francis Bacon. Aquests dos personatges, tan semblants en l'interior, no s'identifiquen

mútuament fins que no apareix un tercer èsser humà semblantment sensible, solitari, introvertit, cortès i habituat a defugir el proïsme. Ens referim al japonès jubilat Kakuro, el nou estadant de l'edifici. Resulta estadísticament impossible que tres personatges tan singulars i alhora tan clandestinament coincidents, tan intel·ligents i tan íntimament desgraciats visquin a pocs metres de diferència. Ara bé, quan un llibre se'ns emporta, bé podem ignorar la llei de probabilitats.

En contrast amb aquests personatges singulars, l'edifici allotja tot de subjectes previsibles: el parlamentari dialèctic, el jove drogaadicta, la dama socialista, l'adolescent superficial, la mestressa tibada, la veïna xafardera... No és estrany que els herois del llibre, voltats de personatges banals, maliciosos i expansius, prefereixin viure tancats a les seves habitacions. A banda de Renée, Paloma i Kakuro, l'ésser humà més bondadós, noble i intuïtiu de l'edifici és la portuguesa Manuela, la dona de fer feines.

Al llarg del llibre, el punt de vista de Renée s'alterna amb les reflexions que escriu Paloma al seu quadern, d'una lucidesa dolorosa: ««La vida té un sentit que els grans posseeixen» és la mentida universal que tothom està obligat a creure's. Quan, a l'edat adulta, hom comprèn que és fals, és massa tard. El misteri continua intacte però tota l'energia disponible s'ha malbaratat des de fa temps en activitats estúpides. No queda res més que anestesiar-se com es pugui tot intentant emmascarar-se el fet que no trobes cap sentit a la vida i que enganyes els teus propis fills per tractar de convèncer-te millor a tu mateix. » « Més endavant, Renée admet que sempre s'ha negat a seguir el camí de la facilitat : «No tinc fills, no miro la televisió i no crec en Déu, tots ells senders que trepitgen els homes perquè la vida els resulti més fàcil». El que tenen en comú Renée i Paloma és la recerca de la bellesa, sí, però sobretot la fatalitat i, doncs, la renúncia: mancades d'ambició, no aspiren a persuadir ningú, ni tan sols a manifestar-se tal com són, sinó tan sols a viure en plenitud interior : «Ser pobra, lletja i, per torna, intel·ligent», es diu la portera, «condemna, dins les nostres societats, a trajectòries fosques i decebudes a les quals val més habitar-se d'hora».

Fins a l'arribada de Kakuro Ozu, cap a la pàgina 100, la portera i la nena amb prou feines es comunicaven. A partir d'un diàleg banal on s'introdueixen unes referències velades a *Anna Karènina*, la portera i l'estadant japonès identifiquen la seva singularitat. Cinquanta pàgines més endavant, ell la convida a sopar. Parlen de Tolstoi, de Ridley Scott, de Henry Purcell, de pintura holandesa. Cinquanta pàgines més i Renée té la sensació, per primera vegada a la vida, que no es troba sola. El pas de la solitud a

l'amistat, tan difícil de narrar sense caure en el melodrama, resulta convincent i fins emocionant.

Muriel Barbery va néixer a Casablanca (Marroc) el 1969. Va estudiar a l'Escola Normal Superior i actualment és professora de filosofia a Normandia. El 2000 va aparèixer la seva primera novel·la, *Une gourmandise*, centrada en la gastronomia. *L'elegància de l'eriçó*, el segon llibre que publica, ha obtingut el Premi dels Llibreters Francesos i ha estat un èxit de vendes al seu país i en d'altres. Com que es tracta d'un llibre d'idees –i d'emocions, i d'estil-, no pas d'assassins o de violadors en sèrie, ens en congratulem sincerament. Hi ha qui n'ha fet lectures polítiques ben lícites, com ara una crítica a l'alta burgesia francesa: a la novel·la no hi falten rics lamentables, mentre que la senyora de fer feines és titllada en més d'una ocasió de “aristòcrata”. Certament, la crítica a les capes socials dirigents hi és, però potser per damunt de tot hi ha una condemna a la buidor, al gregarisme, al convencionalisme, i també una reflexió sobre les dificultats que han d'afrontar els ésses humans a l'hora de relacionar-se amb el seus semblants, sobretot si són refinats per dintre i punxeguts per fora, com els eriçons metafòrics del llibre. Per una vegada, recomanarem el blog personal de l'autora (<http://muriel.barbery.com>), on es poden llegir i comentar frases de Spinoza i Tolstoi, i també gaudir de les magnífiques fotografies de Stéphane Barbery -a qui per cert està dedicat el llibre. Tant en color com en blanc sobre negre, ens assalta la mateixa sensació d'escoltar la música de la intel·ligència.